

Adam Taracha*

„Kontrola osobista i przeglądanie zawartości bagażu” (art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji) a ochrona konstytucyjnych praw człowieka**

Wśród konstytucyjnych praw i wolności człowieka istotne miejsce zajmują: prawo do wolności i nietykalności osobistej (art. 41 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP¹), prawo do prywatności i poszanowania życia prywatnego, w obrębie którego szczególne miejsce zajmuje ochrona miru domowego² oraz nienaruszalności pojazdu (art. 47 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 50 konstytucji). Niewątpliwie przeszukanie osoby (dokonywane w trybie Kodeksu postępowania karnego³ lub Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenie⁴) oraz „czynność kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu lub sprawdzanie ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego” uregulowana w art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji⁵ wkracza w przedstawiony wyżej obszar konstytucyjnych praw i wolności człowieka.

Ustawodawstwo obowiązujące w okresie PRL (Konstytucja PRL i Kodeks postępowania karnego zarówno z 1928 r.⁶, jak i k.p.k. z 1969 r.⁷) nie przewidywało innej możliwości dokonania czynności przeszukania (pomieszczenia, osoby, rzeczy), jak tylko w trybie art. 190 i n. k.p.k. z 1969 r. (art. 142 i n. k.p.k. z 1928 r.).

W literaturze przedmiotu zarówno na podstawie przepisów k.p.k. z 1969 r. (jak i k.p.k. z 1928 r.) ugruntował się pogląd, że przeszukanie jest czynnością procesową

* Dr hab. Adam Taracha jest profesorem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska, ORCID 0000-0001-8630-2496, e-mail: adam.taracha@poczta.umcs.lublin.pl

** Data zgłoszenia tekstu przez autora: 10.09.2019 r.; data przyjęcia tekstu przez redakcję do publikacji: 8.01.2020 r.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

² Szerzej o pojęciu miru domowego i zasadach jego nienaruszalności zob. T. Bojarski, *Karnoprawna ochrona nietykalności mieszkania jednostki*, Lublin 1992, s. 21–34.

³ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 30) – dalej k.p.k.

⁴ Ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenie (Dz.U. Nr 106, poz. 1148) – dalej k.p.s.w.

⁵ Ustawa o Policji z 6.04.1990 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 30, poz. 79). Przepis ten w niemal niezmiennym kształcie obowiązywał w polskim systemie prawnym od 1983 do 2018 r. – dlatego też omawianie tego zagadnienia należy zacząć od przypomnienia genezy tego przepisu.

⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.03.1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. R.P. Nr 33 poz. 313) – dalej k.p.k. z 1928 r.

⁷ Ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13 poz. 96 ze zm.) – dalej k.p.k. z 1969 r.

– nie może więc być przeprowadzane ani w ramach czynności sprawdzających (art. 285 § 2 k.p.k. z 1969 r.), ani w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych⁸.

Jednak w praktyce Służba Bezpieczeństwa (wcześniej Urząd Bezpieczeństwa) wielokrotnie przełamowały mir domowy dokonując „tajnego wejścia” do pomieszczeń (zarówno prywatnych, jak i publicznych). W większości wypadków tajne wejścia przeprowadzano w celu zainstalowania podsłuchu pokojowego lub podglądu dokumentowanego fotograficznie (ew. dokumentacji filmowanej). Jednak pewna część tajnych wejść miała na celu dokonanie „tajnego przeszukania”. Istotą czynności tajnego przeszukania było takie dyskretne spenetrowanie pomieszczeń zajmowanych przez osoby poddane inwigilacji (tzw. figurantów – osoby inwigilowane przez SB), aby nie zorientowały się, że SB przeprowadziła tę czynność⁹. Tajnym przeszukaniom poddawano także pojazdy figurantów. Uregulowania resortowe wprowadzały bardzo szerokie podstawy uprawniające do tajnego przeszukania oraz wskazywały na częste stosowanie tej metody pracy operacyjnej¹⁰. Czynność tę można było przeprowadzić, gdy figurant był podejrzany o współpracę z obcym wywiadem, działalność przeciwko podstawowym interesom politycznym i ustrojowym PRL, działalność przeciwko porządkowi i bezpieczeństwu publicznemu, działalność przeciwko podstawowym interesom gospodarczym PRL, a także w przypadku ochrony obiektów przed zagrożeniem dywersyjno-terrorystycznym.

Filip Musiał trafnie zauważył, że taki zakres podstaw tajnego przeszukania powodował, że można je było przeprowadzić właściwie u każdego figuranta objętego dowolną kategorią sprawy operacyjnej¹¹. Wszystkie pozaprosesowe formy przeszukania (tajne wejścia) odbywały się w oparciu na aktach prawnych niższego rzędu (instrukcje operacyjne), mimo że także w świetle ówczesnej doktryny wymagały podstawy ustawowej.

Ustawowa podstawa do pozaprosesowego „przeszukania” po raz pierwszy pojawiła się w ustawie o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów z 14.07.1983 r.¹² Nie ulega bowiem wątpliwości, że instytucję kontroli osobistej i przeglądania bagażu (art. 7 ust. 1 pkt 5) wprowadzono w celu ominięcia przeszkód, jakie stwarzały formalne wymogi przeprowadzania czynności przeszukania osoby i pojazdów w trybie Kodeksu postępowania karnego¹³.

⁸ L. Skoczyński, *Przeszukanie – ewolucja instytucji* [w:] *Problemy ewolucji prawa karnego*, red. T. Bojarski, Lublin 1990, s. 136; L. Skoczyński, *Warunki legalności przeszukania w świetle k.p.k.*, „Problemy Praworządności” 1989/3, s. 24; A. Taracha, *Prawa człowieka w polskim prawie karnym procesowym i prawie policyjnym* [w:] *Prawa człowieka a Policja*, red. A. Rzepliński, Legionowo 1994, s. 291–295.

⁹ Zalecano, aby funkcjonariusze dokonujący tajnego przeszukiwania nie pozostawiali śladów swojej obecności – w tym celu np. fotografowano wcześniej pomieszczenie lub jego fragmenty, tak aby można było odtworzyć stan sprzed przeszukania. Zob. F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictwa resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (1970–1989)*, Kraków 2007, s. 182 i cytowana tam literatura.

¹⁰ Np. *Instrukcja o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych* (stanowiąca załącznik do Zarządzenia nr 006/70 Ministra Spraw Wewnętrznych z 1.02.1970 r. w sprawie pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych w pracy operacyjnej) w § 22 (metody pracy operacyjnej) w ustępie 1 stanowiła, że analizę operacyjną stosuje się m.in. w celu „opracowania planów, zastosowania kombinacji operacyjnej, wprowadzenia do sprawy lub wyprowadzenia ze sprawy tajnego współpracownika, przeprowadzenia tajnego przeszukania pomieszczeń itp.”. Wymienienie w tym przepisie instrukcji tajnego przeszukania pomieszczeń (zaraz po tajnym współpracowniku) jako metody pracy operacyjnej świadczy o jej nagminnym stosowaniu przez SB.

¹¹ F. Musiał, *Podręcznik bezpieki...*, s. 181.

¹² Dz.U. z 1983 r. Nr 38, poz. 172 – dalej ustawa z 1983 r.

¹³ Art. 7 ust. 1 pkt 5 stanowił, że funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej wykonują czynności, o których mowa w art. 6 mają w szczególności prawo dokonywania kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu, a także sprawdzać ładunki w portach i na dworcach oraz w środkach komunikacji lotniczej, drogowej, kolejowej i wodnej w razie istnienia podejrzenia dokonania przestępstwa lub czynu godzącego w bezpieczeństwo państwa albo porządek publiczny.

Dotychczasowa dość jasna regulacja prawna (na gruncie k.p.k. z 1969 r.) pozwalająca na dokonanie przeszukania jedynie w trybie procesowym została przełamana przez ustawę z 1983 r., która zezwalała na dokonanie kontroli osobistej i przeglądanie bagażu w wypadku podejrzenia dokonania przestępstwa lub czynu godzącego w bezpieczeństwo państwa albo porządek publiczny. Ustawa dawała więc funkcjonariuszom MO i SB prawo do przeprowadzenia w trybie pozaprocesowym czynności, które merytorycznie niczym się nie różniły od procesowej czynności przeszukania. Co więcej – istnienie wymogu „podejrzenia dokonania przestępstwa” bardzo zbliżało tę przesłankę do podstawy wszczęcia postępowania karnego (art. 255 k.p.k. z 1969 r.).

Powstaje więc pytanie, czy potrzebna jest odrębna regulacja prawna w sytuacji, w której można przeprowadzić przeszukiwanie zgodnie z regułami k.p.k. w trybie procesowym. Wykonując delegację ustawową, Minister Spraw Wewnętrznych wydał 6.01.1984 r. rozporządzenie, które określało zasady i tryb kontroli osobistej i przeglądania bagażu¹⁴. W § 16 tego rozporządzenia przyjęto jako regułę sporządzanie z przebiegu tych czynności raportu (który należało zaliczyć do kategorii notatek służbowych). Jednak, gdy w wyniku kontroli osobistej i przeglądania bagażu zostały ujawnione przedmioty mogące stanowić dowód przestępstwa, funkcjonariusz był zobowiązany do sporządzenia protokołu zgodnie z przepisami k.p.k. Przepis ten wprowadzał czynność, która rozpoczynała się jako czynność pozaprocesowa (o nieoznaczonym charakterze)¹⁵, a kończyła (w przypadku, gdy dała wynik pozytywny) jako czynność procesowa, bo tylko z czynności procesowych sporządza się protokół „zgodnie z przepisami k.p.k.”. Jakkolwiek rozporządzenie nie ujmowało tego wprost, to mogłoby tu chodzić tylko o protokół przeszukania. Oczywiście taka konstrukcja jest sprzeczna z przepisami k.p.k., które odrębnie regulują sprawę przeprowadzenia czynności procesowych oraz możliwość wykorzystania wyników czynności pozaprocesowych w postępowaniu dowodowym¹⁶.

Przepis art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy o Ministrze Spraw Wewnętrznych z 14.07.1983 r. z niewielkimi zmianami został przeniesiony do ustawy o Policji (art. 15 ust. 1 pkt 5). *Prima facie* ustawa o Policji rozszerzała zakres przedmiotowy kontroli osobistej i przeglądania bagażu. Podstawą przeprowadzenia tej czynności stało się podejrzenie popełnienia „czynu zabronionego pod groźbą kary”, a nie jak w ustawie z 1983 r. „podejrzenie popełnienia przestępstwa”. Nie ulega wątpliwości, że pojęcie „czyn zabroniony pod groźbą kary” ma szerszy zakres niż pojęcie „przestępstwo”. Jednak *in fine* przepis art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z 1983 r. dodawał: „lub czynu godzącego w bezpieczeństwo państwa albo porządek publiczny”, co swoim zakresem obejmuje także (dość liczne) wykroczenia. Jednak niezależnie od tej (właściwie stylistycznej)

¹⁴ Dz.U. z 1984 r. Nr 6, poz. 28.

¹⁵ Zgodnie z art. 6 ustawy z 1983 r. Milicja Obywatelska wykonywała czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-prawne.

¹⁶ Oczywiście przekształcenie („przetworzenie”) czynności operacyjno-rozpoznawczej w procesową jest możliwe. Musi być jednak wyraźnie zaznaczony moment tego przekształcenia. Zob. szerzej m.in. A. Taracha, *Wykorzystanie informacji uzyskanych w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych w procesie karnym* [w:] *Nowy kodeks postępowania karnego. Węzłowe zagadnienia*, Kraków 1998, s. 177–191; T. Grzegorzczak, *Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym* [w:] *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E.W. Pływaczewski, Kraków 2005, s. 221–231.

zmiany wszystkie dotychczasowe wątpliwości związane z tą czynnością pozostały nadal aktualne, gdyż w pozostałej części przepis ten nie uległ zmianie¹⁷.

Kłopoty z określeniem charakteru prawnego czynności kontroli osobistej i przeglądania bagażu miał także Sąd Najwyższy (dalej SN), który w postanowieniu z 21.01.2004 r.¹⁸ stwierdził, że wypowiedź osoby, w której posiadaniu ujawniono przedmioty przestępstwa w drodze niewymagających sporządzenia protokołu czynności operacyjno-rozpoznawczych, nie jest tożsama ze złożeniem oświadczenia w trybie określonym przepisami art. 148 § 2 w zw. z art. 143 § 1 pkt 6 k.p.k., i podlega dowodzeniu za pomocą innych niż protokół przeszukania dowodów, odpowiadających wymogom prawa procesowego.

Stan faktyczny przedstawiał się następująco: „W dniu 12 grudnia 1998 r. na jednej z ulic w K., policjanci Robert A. i Jacek L. podjęli czynność wylegitymowania Marcina J., co do którego powzięli przekonanie, że jest on poszukiwaną przez policję osobą. Ponieważ Marcin J. nie okazał im żadnego dokumentu, funkcjonariusze doprowadzili go do Komisariatu Policji celem sprawdzenia jego tożsamości, a zwłaszcza skontrolowania, czy nie ma on przy sobie dokumentów. Już w komisariacie, w trakcie wykonywania powyższych czynności, które polegały na opróżnianiu przez oskarżonego kieszeni i kontrolowaniu jego ubrania, wyszło na jaw, że ma on przy sobie, w wewnętrznej kieszeni kurtki, torbę reklamową z zawartością paczek z nowymi banknotami o nominałach 50 złotych. Wówczas wymienieni policjanci przywołali oficera wykonującego czynności procesowe Adama B., który w asyście biegłego z zakresu daktyloskopii Jana S. oraz policjantów Roberta P. i Jacka L. przeprowadzili przeszukanie Marcina J. W sporządzonym protokole przeszukania odnotowano, że przy oskarżonym odnaleziono 1 banknot 100 złotowy oraz 361 banknotów 50 złotych o powtarzających się numerach, które spisano i przeliczono, a oprócz tego pieniądze o różnych nominałach oraz 2 folie opakowania z zawartością nieustalonej substancji (która okazała się być substancją narkotyczną), nadto dwa telefony komórkowe oraz kartki z zapiskami. Żaden z uczestników czynności przeszukania nie zgłosił zastrzeżeń do treści sporządzonego z niej protokołu, przy czym przeszukiwany nie złożył wówczas żadnego oświadczenia co do zakwestionowanych przy nim przedmiotów. Oświadczenie takie Marcin J. złożył jednak przed rozpoczęciem opisywanej czynności, tj. wówczas, gdy policjanci Robert A. i Jacek L. odkryli, że oskarżony jest w posiadaniu torby z banknotami. W tej kwestii przeprowadzono w sprawie dowody w postaci zeznań wymienionych policjantów, jak również przesłuchano Marcina J. Wszystkie wskazane osoby zgodnie

¹⁷ Natomiast rozporządzenie wykonawcze do art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji trafnie ujmowało sposób dokumentowania tej pozaprocessowej czynności. Zgodnie z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z 17.09.1990 r. przebieg tej czynności dokumentuje się w notatniku służbowym, określając rodzaj, czas, miejsce i wynik czynności oraz imiona, nazwiska i funkcje osób w niej uczestniczących (rozporządzenie Rady Ministrów z 17.09.1990 r. w sprawie trybu legitymowania, zatrzymywania osób, dokonywania kontroli osobistej oraz przeglądania bagażu i sprawdzania ładunków przez policjantów [Dz.U. z 1990 r. Nr 70, poz. 409]). Także późniejsze akty wykonawcze regulujące tę materię konsekwentnie przyjmowały, że z czynności kontroli osobistej oraz przeglądania bagażu i sprawdzania ładunków przez policjantów sporządza się notatkę służbową (w notatniku służbowym), a nie protokół w trybie k.p.k. Zob. rozporządzenie Rady Ministrów z 8.02.2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień Policji oraz wzorów dokumentów stosowanych w tych sprawach (Dz.U. z 2005 r. Nr 25, poz. 24) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z 26.07.2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz.U. z 2005 r. Nr 141, poz. 1186).

¹⁸ Postanowienie SN z 21.01.2004 r., IV KK 234/03, baza orzeczeń SN na stronie www.sn.pl/orzecznictwo.

opisały okoliczności dotyczące legitymowania oskarżonego, doprowadzenia go do komisariatu i ujawnienia paczki z banknotami, a także związane z faktem wypowiedzenia się przez oskarżonego w przedmiocie ujawnionych banknotów. Spór w sprawie budziła jedynie treść owego oświadczenia (w myśl słów Jacka L. i Roberta A. – Marcin J. oznajmił, że posiadane pieniądze to falsyfikaty, ten ostatni zaś twierdził, że mówił o „lewym” tj. przestępczym – z nielegalnych interesów lub długów – pochodzeniu pieniędzy).¹⁹

O ile zasadnicza teza postanowienia SN wydaje się nie budzić wątpliwości – wypowiedź złożona przez osobę w trakcie czynności pozaprocesowych (operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych) nie podlega regułom procesu karnego (nie stosuje się w stosunku do niej przepisów Kodeksu postępowania karnego), o tyle jednak przedmiotowa sprawa wskazuje wyraźnie, jak znaczną ingerencję w prawa i wolności obywatelskie stanowi instytucja kontroli osobistej przewidziana przez tzw. ustawodawstwo policyjne²⁰. W rzeczywistości ujawnienie fałszywych banknotów i uzyskanie oświadczenia podejrzanego Marcina J. co do ich pochodzenia nastąpiło w trakcie pozaprocesowego „przeszukania” (kontroli osobistej), a przeszukiwanie procesowe było już czynnością typowo formalną, sprowadzającą się właściwie do sporządzenia protokołu przeszukania (fałszywe banknoty zostały ujawnione przed przystąpieniem do czynności przeszukania). W omawianej sprawie czynność kontroli osobistej realizowała nie tylko funkcję wykrywczą (ujawnienie fałszywych banknotów), ale także i dowodową (wynik późniejszej czynności dowodowej był już przesądzony).

Wątpliwości budzi także zaliczenie przez SN czynności kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu do czynności operacyjno-rozpoznawczych, które różnią się od pozostałych czynności wykonywanych przez policję (administracyjno-porządkowych i dochodzeniowo-śledczych) głównie ich tajnym charakterem. W przedmiotowej sprawie czynność kontroli osobistej została przeprowadzona w trakcie wykonywania czynności służbowych przez funkcjonariuszy służby patrolowej – powinna więc zostać zaliczona do czynności administracyjno-porządkowych²¹.

Zakres pojęcia czynności administracyjno-porządkowych nie został uregulowany przez ustawę o Policji (ustawa nie definiuje tego pojęcia), ale wbrew nazwie w ramach tych czynności są realizowane także inne, poza porządkową, funkcje organów ścigania. Niewątpliwie do czynności administracyjno-porządkowych należy zaliczyć czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia, które realizują funkcję wykrywczą i dowodową²².

¹⁹ Uzasadnienie postanowienia SN z 21.01.2004 r., s. 3–4.

²⁰ Podstawę do przeprowadzenia tej czynności przez służby policyjne i specjalne przewidują odpowiednio: art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu; art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy o Straży Granicznej; art. 17 ust. 1 pkt 10 ustawy o Zandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych; art. 44 ust. 2 pkt 5 ustawy o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego; art. 14 ust. 1 pkt 5 ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym; art. 21 pkt 3 ustawy o Służbie Ochrony Państwa; art. 64 ust. 2 pkt 2 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej.

²¹ Czynność kontroli osobistej przeprowadzaną przez funkcjonariuszy Policji trafnie do czynności administracyjno-porządkowych zalicza Agata Opolska-Kasprzak (A. Opolska-Kasprzak, *Przeszukiwanie, problematyka prawna i kryminalistyczna*, Warszawa 2018, s. 72).

²² Zob. szerzej A. Taracha, *Charakter prawny dowodowych czynności wyjaśniających wykonywanych przez Policję w sprawach o wykroczenia* [w:] *Judicium et Scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmiecika*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Lublin 2011, s. 645–655; A. Sadło-Nowak, *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia*, Szczytno 2014, s. 27–38.

Próba regulacji tej problematyki pojawiła się także w projekcie ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych” (druk sejmowy nr 1570, Sejm V kadencji)²³. Przepis art. 2 ust. 1 projektu stanowił, że „czynności operacyjno-rozpoznawcze są zespołem przedsięwzięć, jawnych i niejawnych prowadzonych wyłącznie w celu: 1) rozpoznania, zapobiegania i wykrywania przestępstw; 2) odnajdywania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiarem sprawiedliwości oraz osób zaginionych, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ich zaginięcie jest wynikiem przestępstwa, a także odnajdywanie rzeczy utraconych w wyniku przestępstwa lub mających związek z przestępstwem; 3) ustalenia tożsamości osób i zwłok, w przypadku uzasadnionego podejrzenia przestępczego działania”.

Przyjęcie przez projektodawcę jako podstawy do działań operacyjnych kryterium uzasadnionego podejrzenia, że popełniono przestępstwo oraz rozszerzenie zakresu czynności operacyjno-rozpoznawczych także na działania jawne powoduje, że właściwie niemożliwe staje się rozgraniczenie czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych w oparciu o treść powołanego wyżej przepisu projektu.

W projekcie pojawia się także pojęcie „poszukiwanie” jako jedna z form czynności operacyjno-rozpoznawczych (art. 2 ust. 4 pkt 4 projektu). Zgodnie z projektem „poszukiwanie to zespół czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych lub administracyjno-porządkowych, których celem jest zatrzymanie lub ustalenie miejsca pobytu osoby objętej zainteresowaniem procesowym lub operacyjnym uprawnionych organów względnie odnalezienie rzeczy utraconej w wyniku przestępstwa lub mających z nim związek”. Nie ulega jednak wątpliwości, że poszukiwanie osób ukrywających się przed wymiarem sprawiedliwości oraz poszukiwanie „rzeczy utraconych w wyniku przestępstwa lub mających związek z przestępstwem” to przecież cel procesowej czynności przeszukania (art. 219 § 1 k.p.k.). Twórcy projektu skomplikowali więc sprawę jeszcze bardziej zacierając niemal całkowicie różnice między przeszukaniem procesowym a pozap procesowym²⁴.

Problem zgodności z Konstytucją RP czynności przeszukania osoby (art. 219 § 2 k.p.k. oraz art. 44 § 2 k.p.s.w.) oraz kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu (m.in. art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji) był przedmiotem wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej RPO lub Rzecznik) do Trybunału Konstytucyjnego (dalej TK) z 22.08. 2014 r.²⁵ Rzecznik Praw Obywatelskich podnosił, że w związku

²³ Projekt ten został złożony do Sejmu V kadencji 26.01.2007 r. przez grupę posłów, którzy upowaznili posła M. Biernackiego do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy. W czasie trwania V kadencji Sejmu ustawa ta nie została uchwalona, jednak projekt ten, w zasadzie bez żadnych zmian, ponownie został złożony w Sejmie VI kadencji (druk sejmowy nr 353).

²⁴ Rozważania te mają obecnie charakter wyłącznie historyczny, gdyż także Sejm VI kadencji nie uchwalił ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych, a w późniejszych kadencjach Sejmu (VII i VIII) prace nad projektem tej ustawy nie były kontynuowane.

²⁵ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego z 22.08.2014 r., II.519.344.2014.ST. Wnioskiem RPO zostały także objęte przepisy regulujące czynność kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu lub sprawdzanie ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego przewidziane w: ustawie o Straży Granicznej (art. 11 ust. 1 pkt 2); Zandarmerii Wojskowej (art. 17 ust. 1 pkt 10); Biurze Ochrony Rządu (art. 13 ust. 1 pkt 4); Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (art. 23 ust. 1 pkt 5); Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (art. 44 ust. 2 pkt 5); Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (art. 14 ust. 1 pkt 5). Ponadto czynności kontroli środków transportowych i przeglądania zawartości bagażu w: ustawie o rybnictwie śródlądowym (art. 23 pkt 4 lit d); ustawie o lasach (art. 47 ust. 3 pkt 3) oraz w ustawie – Prawo łowieckie (art. 39 ust. 2 pkt 3). We wniosku RPO podnosił, że już wcześniej w wystąpieniu z 20.11.2012 r. (RPO-716816-II-12/ST) sygnalizował Ministrowi Spraw Wewnętrznych kwestię niezgodności przepisów regulujących kontrolę osobistą oraz przeszukiwanie pojazdów, ministerstwo nie podjęło jednak prac nad zmianą przepisów ustaw policyjnych.

z badanymi przez niego indywidualnym sprawami ujawnił się problem zgodności z Konstytucją RP przepisów regulujących przeszukiwanie osób, dokonywania kontroli osobistej oraz przeszukiwania pojazdów przez funkcjonariuszy publicznych²⁶.

W sprawie wniosku Rzecznika swoje stanowisko przedstawili: Sejm RP²⁷, Prezes Rady Ministrów²⁸, Minister Spraw Wewnętrznych²⁹, Prokurator Generalny³⁰, Minister Obrony Narodowej³¹ oraz Minister Finansów³². Generalnie były to głosy aprobujące wniosek RPO, ale poszczególne podmioty nie podzielały poglądów Rzecznika w poszczególnych kwestiach³³.

Zarzuty RPO koncentrowały się wokół trzech zagadnień³⁴. Zdaniem Rzecznika k.p.k., k.p.s.w. oraz ustawodawstwo policyjne³⁵ posługując się pojęciami „przeszukanie osoby” lub „kontrola osobista” nie definiują ich, przez co nie można ustalić w sposób precyzyjny, o jakie czynności faktycznie chodzi. Według RPO zaskarżone przepisy nie ustanawiają ustawowej granicy ingerencji władzy publicznej w sferę prawa do prywatności, nietykalności i wolności osobistej. Drugiej grupy zagadnień dotyczył zarzut Rzecznika niezapewnienia przez ustawodawcę jakichkolwiek adekwatnych środków zaskarżenia czynności podejmowanych przez służby uprawnione do ingerowania w konstytucyjne prawa i wolności wynikające z art. 41 ust. 1, 47 i 50 Konstytucji RP. Do trzeciej grupy zagadnień zaliczyć można wniosek RPO o przeprowadzenie analizy zgodności z art. 50 konstytucji przepisów uprawniających poszczególne organy do sprawdzania zawartości bagaży lub ładunków znajdujących się w pomieszczeniach lub pojazdach. Według Rzecznika takie pojęcia jak „sprawdzanie ładunku w środkach transportu”, „kontrola środków transportu”, czy „przeglądanie bagaży” (jakimi posługują się ustawy policyjne) mieszczą się w konstytucyjnym pojęciu przeszukiwania pomieszczenia lub pojazdu (art. 50 konstytucji).

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 14.12.2017 r., K 17/14³⁶ orzekł, że przepisy art. 219 § 2 k.p.k. oraz art. 44 § 2 k.p.s.w. w zakresie w jakim przewidują przeszukiwanie osoby, nie określając granic tego przeszukiwania, są niezgodne z art. 41 ust. 1 i art. 47 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Niewątpliwie, rozstrzygnięcie przez TK o niezgodności z konstytucją przepisów k.p.k. i k.p.s.w. dotyczących przeszukiwania osoby w pewien sposób przesądzało też o uznaniu za niezgodnie z konstytucją pozaprocesowych „przeszukań” uregulowanych przez tzw. ustawy policyjne, gdyż przepisy te także nie określały granic czynności przewidzianych przez ustawodawstwo policyjne jako kontrola osobista i przeszukiwanie bagażu.

²⁶ Uzasadnienie Wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego z 22.08.2014 r., s. 8–9.

²⁷ Stanowisko wyrażone pismem z 22.06.2017 r. BAS-WPTK-2060/14.

²⁸ Stanowisko wyrażone pismem z 2.06.2015 r.

²⁹ Stanowisko wyrażone pismem z 20.05.2015 r. DP-II-025–1/2014/KS.

³⁰ Stanowisko wyrażone pismem z 19.10.2015 r. PG VIII TK 77/14 (K17/14).

³¹ Stanowisko wyrażone pismem z 6.11.2014 r. Nr 101/11/14/AS.

³² Stanowisko wyrażone pismem z 31.10.2014 r. CPI/063/6/ZIW/WCW/14/817/RD 99601.

³³ Np. Prokurator Generalny uznał za niezgodne z Konstytucją RP regulacje zawarte w ustawach policyjnych, natomiast nie podzielił stanowiska RPO co do regulacji zawartych w k.p.k. i k.p.s.w. Zdaniem Prokuratora Generalnego przepisy art. 219 § 1 k.p.k. i art. 44 § 2 k.p.s.w. są zgodne z Konstytucją RP.

³⁴ Podział na trzy grupy zagadnień trafnie przyjął Trybunał Konstytucyjny (zob. wyrok TK z 14.12.2017 r., K 17/14, ISAP, Dz.U. z 2017 r. poz. 2405, tekst aktu prawnego, s. 8–12).

³⁵ To określenie obejmuje ustawy regulujące działania służb policyjnych (m.in. ustawa o Policji, o Żandarmerii Wojskowej, o Straży Granicznej) oraz służb specjalnych (ustawa o ABW i AW, ustawa o SKW i SWW, ustawa o CBA).

³⁶ Dz.U. z 2017 r. poz. 2405.

Trybunał Konstytucyjny uznał także za słuszny wniosek RPO, że przepisy ustaw policyjnych nie zapewniały jakichkolwiek adekwatnych środków zaskarżenia czynności podejmowanych przez służby uprawnione do ingerowania w konstytucyjne prawa i wolności wynikające z art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 50 Konstytucji RP.

Natomiast na podstawie art. 59 ust. 2, 3 i 4 ustawy z 30.11.2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed TK³⁷ umorzył postępowanie w zakresie przeprowadzenia analizy zgodności z art. 50 konstytucji przepisów uprawniających poszczególne organy do sprawdzania zawartości bagaży lub ładunków znajdujących się w pomieszczeniach lub pojazdach z uwagi na brak należytego uzasadnienia wniosku RPO. Zdaniem TK Rzecznik nie wyjaśnił, dlaczego konstytucyjny punkt odniesienia do tak znacznej liczby niejednorodnych regulacji ma stanowić cały art. 50 konstytucji wraz z gwarancją nienaruszalności mieszkania, a nie tylko jego zdanie drugie³⁸.

Przepisy ustaw policyjnych regulujących czynność kontroli osobistej i przeglądania bagażu zostały zmienione ustawą z 14.12.2018 r. o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw³⁹. W ustawie o Policji przepisy regulujące czynność kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu (art. 15 ust. 1 pkt 5) doznały daleko idących zmian. Przepis art. 15 ust. 1 pkt 5 otrzymał brzmienie: „5) dokonywania kontroli osobistej, a także przeglądania bagaży i sprawdzania ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego powietrznego i wodnego:

- a) w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary lub
- b) w celu znalezienia:
 - broni lub innych niebezpiecznych przedmiotów mogących służyć do popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary lub
 - przedmiotów, których posiadanie jest zabronione, lub mogących stanowić dowód w postępowaniu prowadzonym w związku z realizacją zadań, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1, 2, 3a, 4, 4a, 6 i 7, oraz przepisów innych ustaw określających zadania Policji lub
 - przedmiotów podlegających przepadkowi w przypadku uzasadnionego przypuszczenia posiadania przez osobę broni lub takich przedmiotów lub uzasadnionego przypuszczenia ich użycia do popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary
 - na zasadach i w sposób określony w art. 15d i art. 15e”.

Nowela wprowadziła nową czynność (poprzez dodanie w art. 15 ust. 1 pkt 9), polegającą na dokonaniu sprawdzenia prewencyjnego w celu ochrony przed bezprawnym zamachem na życie lub zdrowie osób lub w celu ochrony przed nieuprawnionymi działaniami skutkującymi zagrożeniem życia albo zdrowia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego lub zapobiegania zdarzeniom o charakterze terrorystycznym⁴⁰ oraz znalezienia i odebrania przedmiotów, których użycie

³⁷ Dz.U. z 2016 r. poz. 2072.

³⁸ Zob. uzasadnienie wyroku TK, s. 55–56.

³⁹ Dz.U. z 2018 r. poz. 2399.

⁴⁰ Dotyczy osób w związku z ich dostępem na teren obiektów lub obszarów ochronianych przez policję lub w związku z zabezpieczeniem przez policję imprez masowych lub zgromadzeń, bagaży lub przedmiotów posiadanych przez te osoby, a także środków transportu lądowego, powietrznego lub wodnego lub pojazdów, którymi się poruszają w związku z dostępem do tych obiektów lub obszarów (art. 15 ust. 1 pkt 9a).

ze względu na ich właściwości może spowodować zagrożenie życia lub zdrowia lub bezpieczeństwa przeprowadzonych czynności⁴¹. Sprawdzenie prewencyjne (art. 15g) polega na manualnym sprawdzeniu osoby, zawartości jej odzieży oraz przedmiotów znajdujących się na jej ciele lub przez nią posiadanych, sprawdzeniu za pomocą środków technicznych niezbędnych do wykrywania materiałów i urządzeń niebezpiecznych lub których posiadanie jest zabronione⁴², sprawdzeniu biochemicznym lub z wykorzystaniem psa służbowego w zakresie niezbędnym do realizacji podejmowanych czynności w danych okolicznościach. Czynności te powinny zostać przeprowadzone w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której czynności są wykonywane.

Niewątpliwie, czynność ta ma istotne znaczenie praktyczne, pozwala funkcjonariuszom policji na sprawdzenie, czy osoba zatrzymywana nie jest uzbrojona, co służy zapewnieniu bezpieczeństwa w czasie interwencji. Uprawnienia do przeprowadzania takiej czynności w celach prewencyjnych przysługują funkcjonariuszom służb policyjnych na całym świecie⁴³. Wprowadzenie tej czynności do polskiego ustawodawstwa policyjnego zapełniło dotychczasową lukę (brak takiej regulacji na poziomie ustawowym). Z pewnością nowelizacja ta zasługuje na aprobatę.

Nowelizacja wprowadziła rozróżnienie w sposobie dokumentowania przebiegu czynności kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu lub sprawdzenia ładunków. Oprócz niejako standardowej dokumentacji czynności służbowych policji (notatka służbowa) nowelizacja wprowadziła konieczność sporządzenia protokołu w przypadku, gdy osoba poddana kontroli osobistej (także posiadacz bagażu lub ładunków lub przedstawiciel przewoźnika, spedytora albo agenta morskiego) tego zażąda (bezpośrednio po jej dokonaniu) oraz w przypadku, gdy w toku tej czynności znaleziono broń lub przedmioty, których posiadanie jest zabronione⁴⁴.

Rozwiązanie to należy ocenić pozytywnie⁴⁵ – bardziej sformalizowane (w porównaniu z dokumentacją innych czynności służbowych policji) dokumentowanie przebiegu tej czynności w przypadku wykorzystywania wyników tej czynności w postępowaniu karnym na podstawie art. 393 § 1 k.p.k. pozwoli na lepszą jej ocenę przez organ procesowy. Ustawa wprowadza formalne wymogi protokołu przebiegu tej czynności niemal identyczne jak w przypadku czynności procesowych określonych w k.p.k. Należy zwrócić uwagę, że ani RPO w swoim wniosku do TK, ani żaden z wymienionych wyżej podmiotów wyrażających swoje stanowisko w przedmiocie tego wniosku, ani TK w swoim wyroku nie wypowiedział się co do charakteru prawnego czynności kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu. Zagadnienie to, kontrowersyjne w świetle cytowanego orzeczenia SN i poglądów doktryny, jak się wydaje zasługiwało na omówienie.

⁴¹ Dotyczy osób doprowadzanych przez policję na polecenie lub zarządzenie uprawnionego organu lub w związku z realizacją czynności określonych przepisami prawa, osób zatrzymywanych w trybie k.p.k. oraz prewencyjnie, osób zatrzymanych przyjmowanych do jednostek organizacyjnych policji oraz pozbawionych wolności (art. 15 ust. 1 pkt 9b).

⁴² W szczególności broni, materiałów wybuchowych, środków odurzających, substancji psychotropowych i ich prekursorów.

⁴³ W systemie angloamerykańskim czynność ta określana jako *stop and frisk* lub *stop and search* doczekała się licznych opracowań naukowych oraz bogatego orzecznictwa.

⁴⁴ W szczególności broni, materiałów wybuchowych, środków odurzających, substancji psychotropowych i ich prekursorów.

⁴⁵ W odróżnieniu od krytycznie omawianej wyżej regulacji, gdy zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z 1984 r. sporządzano protokół z kontroli osobistej i przeglądania bagażu w trybie k.p.k.

Funkcjonariusz policji wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe (art. 14 ust. 1 ustawy o Policji). Wykonując konkretną czynność służbową funkcjonariusz powinien wiedzieć do jakiego rodzaju czynności ona należy (zgodnie z przepisami ustawy o Policji).

Natomiast konsekwencją wyroku TK w przedmiocie uznania za niezgodne z Konstytucją RP przepisów art. 219 § 1 k.p.k. i art. 44 § 2 k.p.s.w. jest nowelizacja k.p.k. z dnia 19.07.2019 r.⁴⁶

Nowelizację ustawodawstwa policyjnego z 14.12.2018 r. należy ocenić jednoznacznie pozytywnie pod kątem zapewnienia należytej ochrony praw jednostki. Zgodnie z wyrokiem TK z 14.12.2017 r. ustawodawca szczegółowo uregulował zakres przedmiotowy tej czynności, określając na czym ona polega: kontrola osobista (dodany art. 15d) oraz przeglądanie zawartości bagażu lub sprawdzanie ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego (art. 15e), a także sposób przeprowadzania tych czynności (art. 15g). Nowelizacja wprowadziła też (zgodnie z zaleceniem TK) sądową kontrolę zasadności, legalności oraz prawidłowości dokonania czynności kontroli osobistej (art. 15d ust. 11)⁴⁷.

Natomiast krytycznie należy ocenić poziom legislacji znowelizowanych przepisów. Nie ulega wątpliwości, że instytucja przewidziana w art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji z 1990 r. (będąca w istocie powtórzeniem przepisu art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z 1983 r.) wymagała nowelizacji, a większość zarzutów podnoszona w literaturze przedmiotu i we wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego była trafna. Jednak po nowelizacji przepisy regulujące czynność kontroli osobistej, przeglądania zawartości bagażu lub sprawdzanie ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego zostały bardzo rozbudowane⁴⁸. Jak się wydaje, miała na to wpływ zastosowana technika legislacyjna, polegająca na częstym (mechanicznym) przenoszeniu przepisów rozporządzeń do ustawy⁴⁹. Ustawodawca także nie uniknął powtórzeń (np. przepis uprawniający funkcjonariuszy policji do wydawania poleceń).

pozytywna odpowiedź na pytanie, czy obecne regulacje ustawowe dotyczące czynności kontroli osobistej, przeglądania zawartości bagażu lub sprawdzania ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego nie naruszają praw i wolności człowieka, nie wyczerpuje całości problematyki związanej z tą czynnością. Należy postawić pytanie, czy tak skonstruowane przepisy dobrze chronią prawa i wolności obywateli nie krępują zbyt mocno działalności funkcjonariuszy policji – wpływając negatywnie na efektywność tych działań. Poszukiwanie balansu między gwarancjami praw obywateli a możliwościami wypełniania przez organy ścigania ich ustawowych obowiązków związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego powinno zawsze towarzyszyć procesom legislacyjnym.

⁴⁶ Dz.U. z 2019 r. poz. 1694. Po nowelizacji art. 219 § 2 k.p.k. otrzymał brzmienie – „W celu znalezienia rzeczy wymienionych w § 1 i pod warunkiem określonym w tym przepisie oraz z uwzględnieniem zasad i granic określonych w art. 227 można też dokonać przeszukania osoby, jej odzieży i podręcznych przedmiotów”.

⁴⁷ Osobie kontrolowanej przysługuje złożenie zażalenia do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce dokonania kontroli osobistej w terminie 7 dni od dnia jej dokonania, o czym funkcjonariusz policji ma obowiązek pouczenia tej osoby.

⁴⁸ Obejmują obecnie pełne 6 stron tekstu w Dzienniku Ustaw.

⁴⁹ Pewnym wytłumaczeniem na zastosowanie takiej techniki legislacyjnej może być zarzut RPO, że w dotychczasowym rozporządzeniu zostały uregulowane zagadnienia wymagające regulacji ustawowej.

Abstract

Adam Taracha, 'Personal Search and Luggage Security Search' (Article 15(1)(5) of the Police Act) in the Context of Protection of Constitutional Human Rights

The paper is devoted to the activity defined as 'personal search and luggage security search' carried out as part of non-trial operation of law enforcement authorities (on the basis of Article 15(1)(5) of the Police Act). The author discusses the evolution of this activity, which was introduced into the Polish legal system in 1983, mainly to facilitate the fight against democratic opposition. This procedure, which in essence did not differ much from the search activities carried out under the Code of Criminal Procedure, obviously infringed civil rights and freedoms, because it was not accompanied by the provisions containing guarantees, which the Code did contain.

The law changed considerably only after amendments to legislative instruments relating to the police, introduced on 14 December 2018. The author believes that the existing regulations provide adequate human rights protection, but are too detailed, which may in practice make the operation of law enforcement agencies less efficient. The author points out to the need for maintaining a balance between guaranteeing civil rights and enabling the law enforcement agencies to discharge their statutory duties connected with ensuring public security and order.

Keywords: body search, personal search, luggage security search, operational and investigative actions, human rights

Streszczenie

Adam Taracha, „Kontrola osobista i przeglądanie zawartości bagażu” (art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji) a ochrona konstytucyjnych praw człowieka

Artykuł poświęcony jest problematyce czynności „kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu” w ramach pozaprocesowego działania organów ścigania (na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji). Autor omawia ewolucję tej czynności, która do naszego systemu prawnego została wprowadzona w 1983 r., głównie w celu ułatwienia walki z opozycją demokratyczną. Instytucja ta, w istocie niewiele różniąca się od czynności przeszukania w trybie Kodeksu postępowania karnego, w oczywisty sposób naruszała prawa i wolności obywateli, gdyż nie zawierała przepisów gwarancyjnych przewidzianych w tym kodeksie.

Stan prawny uległ istotnym zmianom dopiero po nowelizacji ustawodawstwa policyjnego z 14.12.2018 r. Zdaniem autora obecna regulacja zapewnia należyłą ochronę praw człowieka – jednak jest zbyt szczegółowa i przez to może w praktyce powodować zmniejszenie efektywności działania organów ścigania. Autor zwraca uwagę na konieczność zachowania balansu między gwarancjami praw obywateli a możliwościami wypełniania przez organy ścigania ich ustawowych obowiązków związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Słowa kluczowe: przeszukanie osoby, kontrola osobista, przeglądanie zawartości bagażu, czynności operacyjno-rozpoznawcze, prawa człowieka

Literatura:

1. Bojarski T., *Karnoprawna ochrona nietykalności mieszkania jednostki*, Lublin 1992;
2. Grzegorzczak T., *Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym* [w:] *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E.W. Pływaczewski, Kraków 2005;
3. Musiał F., *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa świetla wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (1970–1989)*, Kraków 2007;
4. Opalska-Kasprzak A., *Przeszukanie, problematyka prawna i kryminalistyczna*, Warszawa 2018;
5. Sadło-Nowak A., *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia*, Szczytno 2014;
6. Skoczyński L., *Przeszukanie – ewolucja instytucji* [w:] *Problemy ewolucji prawa karnego*, red. T. Bojarski, Lublin 1990;
7. Skoczyński L., *Warunki legalności przeszukania w świetle k.p.k.*, *Problemy Praworządności* 1989, nr 3;
8. Taracha A., *Prawa człowieka w polskim prawie karnym procesowym i prawie policyjnym* [w:] *Prawa człowieka a Policja, Problemy teorii i praktyki*, red. A. Rzepliński, Legionowo 1994;
9. Taracha A., *Wykorzystanie informacji uzyskanych w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych w procesie karnym* [w:] *Nowy kodeks postępowania karnego. Węzłowe zagadnienia*, Kraków 1998;
10. Taracha A., *Charakter prawny dowodowych czynności wyjaśniających wykonywanych przez Policję w sprawach o wykroczenia* [w:] *Iudicium et Scentia, Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmiećnika*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Lublin 2011.